

משרד החינוך
אגף אמנויות, מזכירות פדגוגית
תחום קולנוע ומדיה (תקשורת)
מפמ"ר - ד"ר איבנה רטנר

יחידה בנושא בחירות ו"פייק ניוז"

נכתב על ידי קרן קטקו איילי

פברואר, 2021
אדר, תשפ"א

רציונאל

על רקע **מערכת הבחירות** לכנסת ה-24, בחרנו להאיר בפניכם את תופעת "פייק ניוז" (מידע כוזב). התופעה אינה ייחודית למדינת ישראל אך בעלת נוכחות בכלי התקשורת השונים ובשיח הישראלי.

ידוע כי פרסום שקרים אינו דבר חדש. אך **בעידן האינטרנט והרשתות החברתיות** (**הרחבה בנושא רשתות חברתיות**) - כל אחד יכול להציג את עצמו כמקור מידע אמין ולהעביר מידע באופן אנונימי וללא אפשרות לזהותו כגורם מפיץ.

הסתה, שנאה וסכנות של **מידע שקרי בתקשורת** אורבות לכל אחד ואחת מאיתנו. בימי בחירות כמו גם בימי שגרה, פוליטיקאים ומנהיגים משתמשים ב"פייק ניוז" **בבחירות** כדי לקדם אינטרסים ולהשפיע על עמדות, דעות, נטיות. המידע השגוי עלול להפעיל לחץ על **שיקול דעתם של בוחרים**. היכולת להבחין בין מקור אמין לשקרי דורשת כלים ומיומנויות שסייעו לקורא ולצופה להבחין בין **עובדות לדעות**, בין טוב לרע ובין נכון ללא נכון. לכל אדם יש את האחריות, הכוח והיכולת לצמצם את התופעה השלילית הזאת.

מהלך הפעילות (מרחוק או מקרוב)

מזרפת **מצגת מידע בנושא פייק ניוז ובחירות** ובה מרוכזת יחידה מלאה רחבת היקף. במצגת נושאים רבים. ניתן ללמד בחלקים ולכלול פעילויות סביבן.

המלצה למורות/ים - ראשית צפו במצגת בשלמותה, כולל צפייה בסרטונים ובקישורים. לאחר מכן קראו את כל חמש ההצעות לפעילות. בהצלחה!

הצעות לפעילויות - להלן הצעה המפרטת 5 הצעות לשימוש **בחלקי המצגת** - ניתן להיעזר בהצעות כאן בדרכים שונות, ניתן להפריד, לשלב, ליצור מפגשים מדורגים וכיוב' - כל מורה ת/ידע להתאים בעצמה/ו את הטוב ביותר עבורה ועבור תלמידי הכיתה:

1. **פעילות מס' 1: מפגש סביב מושגים הקשורים ל"פייק ניוז" ולבחירות** -

שקף 3 **במצגת**

מטרת הפעילות הבנה בסיסית של מושגים הקשורים ל"פייק ניוז" להתחיל לקשר לבחירות. **הצעה לפעילות** - ניתן לחלק את התלמידים לחדרים/קבוצות. על כל חדר/קבוצה למצוא ברשת דוגמאות ל"פייק ניוז", לחזור ולשתף במליאה.

הצעה למשחק אמת או שקר - תלמידים לפי הסדר או בהתנדבות, מספרים סיפור אחד אמיתי וסיפור אחד שקרי ושאר התלמידים מנסים לנחש מה היה אמת ומה שקר.

סיכום פעילות - בעקבות השיח על גילוי הכזב - התלמידים ינסו לזהות מה היו הטכניקות שגרמו לתלמידים להאמין לשקרים ולנחות ולרכז אותם - לרוב אלו גם הטכניקות שמשמשות בהם מפיצי "פייק ניוז" ולהמשיך ולשאול מהו ההקשר לנושא הבחירות?

משרד החינוך
אגף אמנויות, מזכירות פדגוגית
תחום קולנוע ומדיה (תקשורת)
מפמ"ר - ד"ר איבנה רטנר

2. פעילות מס 2: מפגש סביב ועדת הבחירות המרכזית של הכנסת ותפקידה בהקשר של

"פייק ניוז"

שקפים 4 + 5 + 6 + 7 **במצגת**

מטרת הפעילות ללמוד מהם תפקידיה של ועדת הבחירות המרכזית של הכנסת בהקשר של "פייק ניוז".

צפיה בשקפים הבאים והצעה לפעילות:

שקף 4 - למה חשוב לדבר על בחירות בהקשר של פייק ניוז

שקף 7 - שיר הפייק ניוז שהפיקה ועדת הבחירות המרכזית כקמפיין זהירות מפייק ניוז בעקבות תלונות שהגיעו לוועדה.

שאלה לתלמידים (אפשר לחלק לקבוצות/חדרים, או לכתוב על לוח שיתופי) -

1. רשמו הצעות לוועדה כיצד למנוע פייק ניוז

2. רשמו הצעות לוועדה כיצד להתמודד עם מקרים של פייק ניוז

3. פעילות מס' 3: מפגש בנושא: מתעמולת בחירות להמונים לתעמולת בחירות ממוקדת -

"פייק ניוז מטורגט"

שקפים 8 + 9 **במצגת**

רציונאל ומטרת הפעילות ללמוד על המעבר מתעמולת בחירות הפונה להמונים. לעומת עידן האינטרנט ופריחת הרשתות החברתיות והטכנולוגיות החדשניות שמאפשרות איסוף וניתוח מידע ספציפי על אנשים ולכן תעמולת הבחירות עוברת מהפך ופונה אישית (פרסונליזציה). ברגע שנאסף מידע כה רב על פרטים, ניתן למקד (לטרגט) ולשלוח באופן אישי (פרסונלי) מידע שמתאים למתלבטים בנוגע לבחירות, למשל, למי שחושש ומחפש פיתרון לבעיה מסוימת - ניתן לפנות באופן אישי ולאפשר הבטחה שאולי תממש ואולי לא, בעזרת הבטחות פוליטיות עבור האדם המחפש פיתרון לבעיה. ישנן חברות שההתמחות שלהם לטרגט קהלים ולשלוח להם מידע מותאם. ולכן פירסומי המפלגות הפוליטיות משתנה ומותאם אישית. הבעייתיות בכך, שלפעמים קל מאד להטעות עם פייק ניוז פרטים על ידי הפחדות לנושאים בוערים באותם פרטים ואחרי שעוררו באמצעות פייק ניוז את הבעיה, החברות יכולות לשלוח באופן פרטני לאותם פרטים את הפיתרון שמובטח על ידי אותה מפלגה פוליטית או בהקשרים כלכליים פיתרון של עסק מסויים. אף נראו מקרים בהם למשל, דווקא עודדו מצביעים מסויימים שלא להגיע לקלפי בעזרת מידע שיכול להשפיע שלא לטובת מפלגה מסויימת.

הצעה לפעילות - צפיה בשקף 8 + שקף 9 **במצגת** לאחר מכן,

חלוקת התלמידים לקבוצות/חדרים. כל קבוצה ממציאה מפלגה חדשה וקובעת לה שלוש מטרות. על התלמידים להכין מידע על שלוש המטרות לפי קהלי יעד בעלי צרכים מנוגדים

במצגת. (למשל, מפלגה שבה אחת המטרות הן: אצלנו לא לומדים בכלל - יש לפנות קהל היעד שלא רוצים ללמוד שדווקא ישמחו לשמוע זאת, אך יש להכין גם מידע שישלח לקהל יעד שדווקא כן מעוניין ללמוד? איזה מידע תשלחו ולמי תשלחו?)

סיכום הפעילות - חזרה למליאה כל מפלגה מראה את המצגת השיווקית ברשתות (המטורגט) אשר בנתה.

משרד החינוך
אגף אמנויות, מזכירות פדגוגית
תחום קולנוע ומדיה (תקשורת)
מפמ"ר - ד"ר איבנה רטנר

4. פעילות מס' 4: מפגש בנושא מי מפיץ פייק ניוז ודוגמאות מהבחירות בארה"ב

שקפים 10 + 11 [במצגת](#)
מטרת הפעילות - ללמוד מי מפיץ פייק ניוז ולאחר מכן לראות סרטונים בנושא "פייק ניוז" והבחירות האחרונות בארה"ב (הרחקה מישראל ויחד עם זאת מתקשר לישראל).
הצעה לפעילות - צפיה בשקף 10 ולראות שהתלמידים מבינים מי יכול להפיץ "פייק ניוז". שימו לב, האפשרות האחרונה היא "אנחנו", ומשם עוברים לשקף 11 ובו דוגמאות מהבחירות האחרונות של ארה"ב ובהם רואים את הקלות הבלתי נתפסת של הפצת "הפייק ניוז".
סיכום הפעילות - מבקשים מהתלמידים להציג דוגמאות של "פייק ניוז" שנתקלו בהם בהקשר של הנשיא דונלד טראמפ. אפשר להמשיך ולתאר את מחיקת הפרופילים של טראמפ מפייסבוק ומטוויטר ולדון בכך.

5. פעילות מס' 5: מפגש בנושא הפעולה להתמודדות עם "פייק ניוז" - מה ניתן לעשות למיגור "פייק ניוז"?

שקפים 12 + 13 + 14 + 15 [במצגת](#)
מטרת הפעילות - ללמד את התלמידים מיומנות וכישורים לזיהוי "פייק ניוז".
הצעה לפעילות - ראשית נבקש מהתלמידים להציע דרכים לזיהוי והתמודדות עם "פייק ניוז", אפשר לאסוף את ההצעות בענן מילים (לאפשר כ-4 מילים) ולבדוק מה ההצעות אשר עלו. להראות את שקף 16 - סרטון שמסביר כיצד לזהות "פייק ניוז" בעיקר בהקשר של מידע שיכול להתקשר לנושא הבחירות. מעבר לשקף 17. לראות האם התלמידים גילו בעצמם דרכים מומלצות כאן ובכך לקשר להצעות שלהם. שקף 18 הוא שקף שאפשר להציע לתלמידים לצלם ולשמור כצידה לדרך (חשוב מאד לקראת הבחירות ובכלל להתמודד עם "פייק ניוז" והודעות שרשרת).
סיכום הפעילות - שקף 15 - בשקף זה תמצאו דרכים (בהם ניתן להתמודד עם "פייק ניוז" - בהיבט החוקי, תקנות וכיוב' וכן בהיבט האישי!

סרטים ומקורות להרחבה:

1. חוברת הסבר: "הפצת מידע כזב ותקיפות סייבר לשם השפעה על הבחירות" - מרכז המחקר והמידע - הכנסת - [כאן בקישור](#).
2. בואו נשמור על בחירות נקיות - מטעם ועדת הבחירות המרכזית - [כאן בקישור](#)
3. הסרט "שתיקה רועמת"
https://www.movieland.academy/media/t/0_nnrpbk3d/125854701
4. הסרט "הרשת החברתית" https://www.movieland.academy/media/0_7cb8hqt2
5. הסרט "אמת"
https://www.movieland.academy/media/t/0_2c9nllwv/125854701
6. "הסרט הנמכר ביותר בעולם"
https://www.movieland.academy/media/t/0_3k8vvrdx/125854701